

PIENI LUONTO-OPAS

Jaana Seutu

VIHREÄ VERÄJÄ
-hyvinvointia luonnosta

PIENI LUONTO-OPAS

© Vihreä Veräjä, Sininauhaliitto 2018

Etukannen kuvat: Satu Matikka & Tuomo Salovuori

Muut kuvat: Satu Matikka, Tuomo Salovuori, Minna Malin,
kuvapalvelu Pixabay & kuvapalvelu Pxhere

Taitto: Minna Malin

SISÄLLYSLUETTELO

ALUKSI.....	4
SUOMEN LUONTO.....	5
VUODENAJAT.....	7
METSÄNELÄIMIÄ.....	11
LINTUJA.....	15
HYÖNTEISIÄ.....	17
KALOJA.....	18
KASVEJA JA KUKKIA.....	19
PUITA.....	20
MARJOJA.....	22
SIENIÄ.....	23
JOKAMIEHENOIKEUDET SUOMESSA.....	25

ALUKSI

Pidät käsissäsi pientä luonto-opasta. Pieni luonto-opas on tarkoitettu ensisijaisesti maahanmuuttajataustaisille henkilöille pieneksi tutkimusmatkaksi Suomen luontoon, mutta myös muille Suomen luontoon tutustuville ryhmille. Ryhmänohjaajat voivat hyödyntää luonto-opasta viedessään ryhmiään luontoon tai muutoin siihen tutustuessa. Erityisen tästä luonto-oppaasta tekee se, että se on selkokielellä kirjoitettu, sisältäen helppoja ja yksinkertaisia lauseita ja paljon värikkäitä kuvia. Oppaassa on esitelty yleisimpiä Suomessa tavattavia kasveja ja eläimiä. Myös jokamiehenoikeudet esitellään lyhyesti.

Vihreältä Veräjältä löytyy myös muita materiaaleja maahanmuuttajien luontotoimintaan:

www.vihreaveraja.fi

Lukuiloa!

SUOMEN LUONTO

Suomen luonto on kaunis ja puhdas. Suomessa on noin 60 000 järveä, paljon jokia ja lampia. Noin 10% Suomen pinta-alasta on vesistöä. Osa Suomea on myös meren rannalla. Suomen ja Ruotsin välissä on Pohjanlahti. Suomen ja Viron välissä on Suomenlahti. Pohjanlahti ja Suomenlahti ovat osa Itämeren. Meressä ja järvissä on paljon saaria. Monta saarta yhdessä on saaristo.

Suomen suurin järvi on Saimaa. Tässä järvessä elää saimaannorppa. Se on eläin, joka elää vain Suomessa. Saimaannorppa on noin 135-145 cm pitkä ja se painaa noin 50-90 kg.

Suomessa on myös paljon metsää, noin 70% koko maan pinta-alasta. Me sanomme, että ”metsä on Suomen vihreää kultaa”. Puu on myös tärkeä kauppatavara. Suomi vie puuta ulkomaille.

Lapin luonto Pohjois-Suomessa on erilainen kuin muualla Suomessa. Suomen korkein tunturi on Halti. Se on 1324 m korkea. Tuntureilla ei kasva puita. Lapin kesä on lyhyt ja talvi on pitkä. Syksy on Lapissa todella kaunista aikaa. Puut, pensaat ja maa ovat silloin punaisia, keltaisia ja oransseja. Silloin Lapissa on ruska. Talvella Lapissa on kaamos. Se tarkoittaa, että aurinko ei nouse horisontin yläpuolelle. On hämärää koko ajan. Kaamos kestää noin pari kuukautta. Kesällä Lapissa on ”yötön yö”, joka kestää noin 70 vuorokautta. Silloin aurinko ei laske horisontin alapuolelle. Lapin eläin on poro. Se juoksee yleensä tokassa eli monen poron ryhmässä.

Eero Korhola, Luonnonsuojeluliitto

Saimaannorppa

Kuva: Pxhere

Poro

Luonto on suomalaiselle ihmiselle todella tärkeä. Luonnossa voi esimerkiksi sienestää ja marjastaa, kalastaa, ajaa polkupyörällä tai hiihtää. Luontoon on mukava tehdä retki, pieni luontomatka. Retkelle otamme mukaan omat eväät ja syömmе ne jossakin rauhallisessa paikassa.

Tunturi

Luonnonrauha

Tärkein asia luonnossa on rauha. Suomalaiset nauttivat luonnon rauhasta. Luonnossa voi vain kävellä rauhallisesti ja kuunnella vaikka linnun laulua tai uida järvessä. On rentouttavaa istua hiljaa kalliolla tai järven rannalla ja katsella ympärille. Ei tarvitse tehdä mitään ja mieli rauhoittuu. Luonnossa me unohdamme kiireen ja stressi vähenee.

Kun suomalainen on hiljaa, se ei tarkoita, että hän on epäystävällinen.

Sanasto:

lampi = pieni metsäjärvi

järvi = sisävesi, jossa on makea vesi

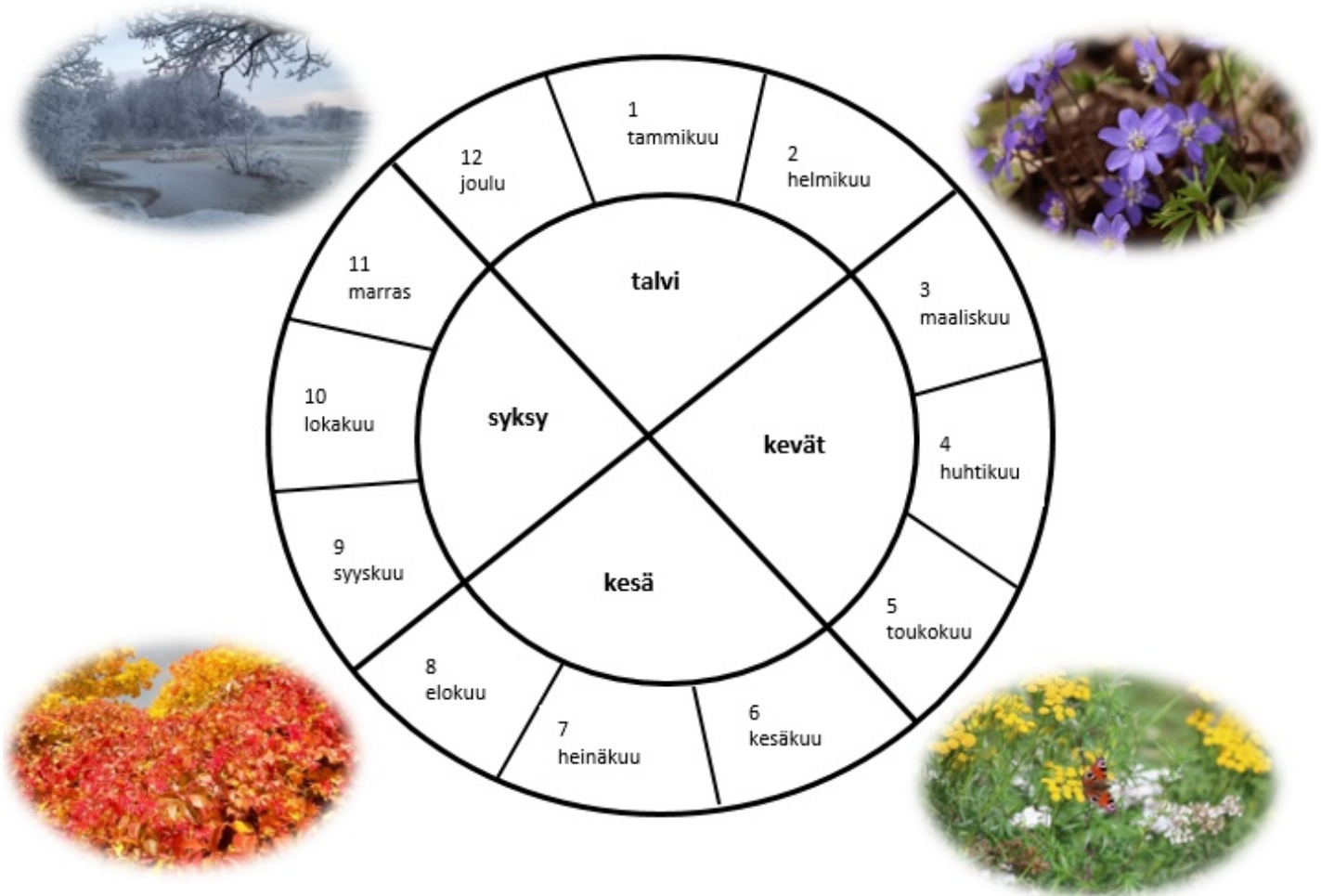
vesistö = vesialueet: järvi, joki meri, lampi

eväs = matkaruoka

horisontti = taivaanranta (se erottaa taivaan ja maan)

hämärä = vähän pimeä

VUODENAJAT

Suomessa on neljä vuodenaikaa: talvi, kevät, kesä ja syksy. Vuodenajat ovat erilaiset eri puolilla Suomea.

Talvi on joulukuu, tammikuu ja helmikuu. Lapissa talvi alkaa jo lokakuun lopussa. Talvi on kylmä ja pimeä vuodenaika. Sataa lunta ja on pakkasta. Etelä-Suomessa ei ole aina pakkasta, mutta joskus sataa räntää. Talvella päivä on lyhyt ja yö on pitkä. Päivällä on vain muutama tunti valoisaa.

Talvella Suomessa voi hiihtää, luistella ja lasketella. Kun meri ja järvet jäätyvät, voi myös pilkkiä ja uida avannossa. Avantouinti on myös monen harrastus. Jos haluat uida talvella avannossa, mene ensin saunaan.

Luistelu

Kuva: Tuomo Salovuori

Pilkkiminen

Kuva: Pixabay

Hiihto

Kuva: Pixabay

Avantouinti

Katso lisää: www.suomenlatu.fi

Sanasto:

pilkkiä = tehdä reikä järven tai meren jäähän ja kalastaa siitä.

avanto = ihmiset tekevät ison reiän jäähän ja uivat siinä.

räntä = vesi ja lumi yhdessä

Kevät on maaliskuu, huhtikuu ja toukokuu. Kevät on aurinkoinen vuodenaika. Maaliskuussa on yleensä vielä lunta maassa, mutta kun aurinko alkaa paistaa, lumi sulaa nopeasti. Huhtikuussa maasta nousee jo kevään ensimmäinen kukka, leskenlehti. Toukokuu on jo melko lämmin. Ruoho ja puiden lehdet ovat vihreät. Kukat alkavat kukkia ja luonto herää. Keväällä ensimmäiset muuttolinnut lentävät Suomeen. Pohjois-Suomessa kevät alkaa myöhemmin kuin Etelä-Suomessa, tavallisesti toukokuussa.

Keväällä ihmiset tekevät paljon puutarhatöitä omalla pihalla tai vuokrapalstalla. Monella suomalaisella on myös kesämökki, jossa on kiva kasvattaa omia kukkia ja vihanneksia.

**Jos olet kiinnostunut omasta viljelypalstasta,
katso lisää:
www.hyotykasviyhdistys.fi**

Sanasto:

**sulaa = lumesta ja jäästä
tulee vettä**

kesämökki = kesäasunto

**vihannes = esimerkiksi
salaatti, tomaatti**

**muuttolintu = lintu, joka
elää Suomessa vain
kesän ja muuttaa
syksyllä pois**

© Satu Matikka
Leskenlehti

Kesä on kesäkuu, heinäkuu ja elokuu. Kesällä on lämmintä ja aurinko paistaa. Kesällä yö on lyhyt. Pohjois-Suomessa ei ole yötä, on valoisaa koko päivän. Jos lämpötila on yli +25 °, sanomme että on helle. Suomessa on vain harvoin helle. Kesällä Suomessa on vihreää. Suomalaisilla on usein kesäloma heinäkuussa. Silloin monet ovat kesämökillä. Jos ei ole omaa kesämökkiä, voi vuokrata mökin tai mennä leirintäalueelle ja yöpyä teltassa tai pienessä mökissä. Kesällä Suomessa voi kalastaa ja uida järvessä, joessa ja meressä. Suomessa on paljon kivoja uimarantoja ja ulkoilualueita, joissa voi vaikka grillata. Pääkaupunkiseudulla esimerkiksi Nuuksio ja Luukki ovat hyviä retkikohteita.

Kuva: Pixabay
Uimaranta

Kuva: Pixabay
Leirintäalue (alue, jossa voi telttailla tai vuokrata mökin)

S **yksy** on syyskuu, lokakuu ja marraskuu. Syksyn värit ovat keltainen, punainen ja ruskea. Lapissa syksy alkaa jo elokuun lopussa. Tavallisesti syksyllä tuulee ja sataa paljon. Illalla on jo pimeää. Syksyllä ihmiset ovat paljon luonnossa, sienestävät ja marjastavat. Syksy on myös metsästysaikaa.

Vihannekset ja juurekset kypsyvät puutarhoissa ja viljelypalstoilla. On aika kerätä sato ja säilöä kasvikset ja marjat. Muuttolinnut lentävät pois Suomesta.

Sienikori

Kuva: Pxhere

Sieni

Sanasto:

sato = kaikki valmiit vihannekset, marjat ja sienet, jotka kasvavat luonnossa tai kasvimaalla (esimerkiksi hyvä mustikkasato-> paljon mustikkaa metsässä)

kypsyä = tulla valmiiksi

marjastaa = kerätä marjoja

sienestää = kerätä sieniä

METSÄNELÄIMIÄ

Karhu on suuri eläin. Sen pituus on 135-250 senttimetriä. Se painaa noin 60-300 kiloa. Uros on selvästi isompi kuin naaras. Karhu nukkuu talviunta pesässä lumen alla puoli vuotta. Keväällä naaraskarhu synnyttää pennut pesään. Normaalisti karhu ei tule ihmisen lähelle, mutta kun emokarhu liikkuu metsässä pentujen kanssa, se voi olla vaarallinen ihmiselle. Karhu on kaikkiruokainen, eli se syö lihaa, paljon kasvisravintoa, marjoja ja hunajaa. Se osaa myös kalastaa ja se syö kalaa.

Karhu on Suomen kansalliseläin, eli eläin joka on Suomen symboli.

Karhua kutsutaan myös nimellä metsän "kuningas", "kontio", "otso" ja "mesikämmen".

Kuva: Pixabay

Jos sinä näet karhun metsässä, kävele hitaasti pois.

Susi liikkuu yleensä toisen suden kanssa yhdessä tai sitten laumassa (=ryhmässä). Laumassa voi olla 30 sutta. Sudet liikkuvat tavallisesti illalla tai yöllä. Susi on saman näköinen kuin koira.

Susi syö lihaa. Se tappaa muita eläimiä ja syö ne. Ihmiselle susi on harvoin vaarallinen, mutta se voi tulla maatilalle ja tappaa esimerkiksi lampaan tai vasikan. Joskus se tappaa myös kissan tai koiran. Siksi ihmiset eivät pidä susista.

Lastenkirjoissa suden toinen nimi on "hukka".

Kettu ei ole kovin suuri eläin. Suomessa kettu painaa noin viisi kiloa. Se on punaruskea ja sillä on paksu pitkä häntä. Kettu on koiraeläin niin kuin susi. Kettu on myös kaikkiruokainen. Se voi syödä esimerkiksi hiiren tai erilaisia kasveja ja kalaa. Kettu löytää hyvin ruokaa myös kaupungista kuten kanin. Kettu, joka liikkuu kaupungissa on "citykettu". Sen voi nähdä Helsingissä vaikkapa kerrostalon lähellä.

Ketun lempinimi on "repo" tai "repolainen".

Kuva: Pixabay

Susi

Kuva: Pxhere

Kettu

Häntä

Hirvi on suurin eläin, joka elää Suomessa. Sen ruumiin pituus voi olla 300 cm ja korkeus 170-210 cm. Aikuinen uroshirvi painaa monta sataa kiloa. Hirvi syö puun kuorta ja oksia sekä erilaisia kasveja. Yleensä hirvi liikkuu yksin, mutta talvella se kulkee luonnossa pienessä laumassa. Hirvi juoksee usein tielle, kun on hämärää tai pimeää. Siksi se on vaarallinen eläin. Kun hirvi juoksee auton eteen, voi tulla paha onnettomuus.

Tämä liikennemerkki on varoitus. "Varo hirviä!"

Kuva: Pixabay

Hirvet

Sarvi
(mon. sarvet)

Kuva: Pixabay

Hirvi

Orava on pieni eläin, mutta sillä on tuuhea häntä. Se tekee pesän puuhun. Orava on kesällä punaruskea ja talvella harmaa. Se syö kuusen käpyjä ja myös marjoja ja kasveja. Joskus orava syö myös linnun poikasia tai munia. Orava elää metsässä ja kaupungissa ihmisen lähellä. Ihmiset antavat oravalle usein myös pähkinöitä.

Kuva: Pixabay

Kuusenkäpy

Kuva: Pixabay

Orava

Aikaisemmin sana raha tarkoitti oravannahkaa. Kauan aikaa sitten metsästäjät ampuivat oravia. Ihmiset käyttivät oravannahkaa samalla tavalla kuin me käytämme nyt rahaa.

Sana "kurre" tarkoittaa oravaa.

Metsäjänis on noin 50-60 cm pitkä ja se painaa 2-5,5 kg. Sen turkki on kesällä harmaa tai ruskea ja talvella valkoinen. Metsäjänis syö puun kuoria ja oksia sekä vihreitä kasveja. Se voi elää noin 13 vuotta. Metsäjänis synnyttää kaksi tai kolme kertaa vuodessa 2-5 poikasta kerralla. Metsäjänis ei liiku ihmisen lähellä.

Rusakko on vähän isompi kuin metsäjänis. Sen turkki on myös talvella harmaanruskea. Rusakon voi nähdä metsässä ja kaupungissa puistossa tai omakotitalon pihalla.

Jänis kesällä

Jänis talvella

Jäniksellä on monta nimeä. Lasten satukirjassa jänis on usein "jänö", "jänöjussi" tai "pupu".

Metsähiiri on todella pieni eläin. Se on vain noin 9-13 cm pitkä ja se painaa 10-45 grammaa. Metsä-hiiri elää Etelä- ja Keski-Suomessa. Se lisääntyy nopeasti. Metsähiiri synnyttää kolme kertaa vuodessa noin viisi poikasta kerralla.

Metsähiiri

Sammakko (ruskosammakko) elää koko Suomessa. Se on noin 6-9 cm pitkä. Sammakko pitää vedestä ja siksi se elää usein lähellä järven, joen tai meren rantaa tai paikassa, joka on kostea. Se syö hyönteisiä, matoja ja etanoita.

Sammakko

Kyy on Suomen ainoa myrkkykäärme. Se tarkoittaa, että Suomessa on vain yksi käärme, joka on myrkyllinen. Se on noin 60-80 cm pitkä. Kyy elää melkein koko Suomessa. Vain Pohjois-Lapissa ei ole kyykäärmeitä. Kyy pitää auringosta ja keväällä ja kesällä se ottaa mielellään aurinkoa hiekalla tai lämpimällä kalliolla. Se voi elää 15-25 vuotta. Talvella ei voi nähdä kyytä, koska se on horroksessa. Talvihorros on melkein sama kuin talviuni. Silloin eläimen ruumiinlämpö laskee monta astetta.

Kumisaappaat

Kyy

Kun sinä liikut metsässä, laita aina kumisaappaat jalkaan.

Jos kyy puree sinua, sinun täytyy mennä heti lääkäriin.

Siili (eurooppalainen siili) on suloinen pieni eläin, jolla on paljon piikkejä. Se on noin 20-30 cm pitkä. Siilit ovat myös horroksessa noin 6-7 kuukautta niin kuin kyykäärmeet. Siili syö pieniä hyönteisiä. Päivällä se lepää ja illalla se liikkuu ja etsii ruokaa. Siili voi tulla myös ihmisen lähelle vaikka omakotitalon tai rivitalon pihalle. Ihmiset antavat usein siilille ruokaa. Siilille voi antaa esimerkiksi kissanruokaa. Jos annat siilille ruokaa, anna myös vettä. Älä anna maitoa, koska siilin vatsa ei pidä maidosta.

Siili

Petoeläin on eläin, joka syö toisia eläimiä. Petoeläimiä ovat esimerkiksi karhu, susi ja kettu.

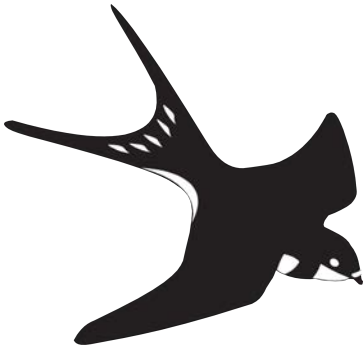
Riistaeläin on eläin, jonka metsästäjä tappaa. Ihmiset valmistavat riistaeläimen lihasta ruokaa ja turkista vaatteita. Esimerkiksi metsäjänis, rusakko ja hirvi sekä sorsa ovat riistaeläimiä.

LINTUJA

Suomen luonnossa on paljon erilaisia lintuja, mutta kaikki linnut eivät elä täällä ympäri vuoden. Suomessa on lintuja, jotka elävät täällä vain kesän ja muuttavat syksyllä pois, koska Suomen talvi on liian kylmä ja luminen. Lintu, joka muuttaa Suomeen keväällä ja syksyllä pois Suomesta on muuttolintu.

MUUTTOLINTUJA

Esimerkiksi pääskynen, västäräkki ja kiuru ovat muuttolintuja.

Pääskynen

Västäräkki

Kiuru

Merikotka on Suomen suurin petolintu. Se on noin 78-100 metriä pitkä ja sen siipien väli voi olla 1,9 – 2 metriä. Merikotka tekee pesän suureen puuhun tai korkealle kalliolle. Syksyllä merikotka muuttaa Ahvenanmaalle tai pois Suomesta.

Siipi
(mon. siivet)

Kuva: Pxhere

Merikotka

Joutsen on iso valkoinen lintu ja sillä on valkoinen kaula. Maailmassa on kuusi erilaista joutsenta. Laulujoutsen painaa noin 10 kg. Laulujoutsen on Suomen kansallislintu, eli se on Suomen symboli. Laulujoutsenen poikaset syntyvät kesällä. Vanhemmat (isä ja äiti) hoitavat poikasia yhdessä. Laulujoutsen on myös muuttolintu eli se muuttaa syksyllä pois Suomesta.

Kuva: Pixabay

Laulujoutsen

Tämä merkki elintarvikkeessa tarkoittaa, että tuote on suomalainen

SUOMESSA TALVEHTIVIA LINTUJA

Suomessa on myös paljon lintuja, jotka elävät Suomessa ympäri vuoden, eli ne eivät muuta syksyllä pois Suomesta.

Kuva: Pixabay

Varpunen on pieni harmaa lintu, joka elää ihmisten kotien lähellä.

Kuva: Pixabay

Kesykyyhky eli pulu elää kaupungissa. Se on tavallinen lintu monessa Euroopan maassa.

Kuva: Pxhere

Harakka on mustavalkoinen lintu ja sillä on pitkä pyrstö. Se on kaikkiruokainen lintu, joka asuu metsässä ja kaupungissa ihmisten lähellä. Harakka on melkein yhtä iso kuin varis.

Kuva: Pxhere

Varis on noin 40 cm pitkä. Se on harmaa ja musta lintu. Se elää maalla ja kaupungissa. Variksella on kova, käheä ääni.

Lokki on iso valkoinen lintu. Suomessa elää monta erilaista loppia, esimerkiksi merilokki, kalalokki ja naurulokki. Lokit elävät veden lähellä. Ne osaavat kalastaa hyvin ja kala on niiden lempiruoka. Lokit syövät paljon myös muuta ruokaa, kuten lihaa ja hyönteisiä. Jos kävelet esimerkiksi meren rannalla tai torilla, varo loppia! Se voi varastaa sinun kädestä ruokaa.

© Satu Matikka

HYÖNTEISIÄ

Suomen luonnossa elää kesällä paljon erilaisia hyönteisiä. Tavallisesti hyönteinen ei ole vaarallinen ihmiselle, mutta jos sinulla on allergia ja ampiaisen pistää sinua, se voi olla vaarallista

Kun kesä on lämmin, Suomessa on paljon hyttysiä. Myös hyttynen pistää ihmistä ja iholle voi tulla punainen näppy, joka kutisee. Kaupasta voit ostaa hyttyskarkotetta. Kun käytät karkotetta hyttynen ei häiritse sinua.

Kuva: Pxhere

Kärpänen

Kuva: Pixabay

Ampiainen

Kuva: Pixabay

Muurahainen

Kuva: Pixabay

Perhonen

Leppäkerttu

© Satu Matikka

Hämähäkki

Sanasto:

pesä = eläimen koti

emo = eläimen äiti

naaras = naispuolinen eläin

uros = miespuolinen eläin

talviuni = eläin nukkuu koko talven ja herää keväällä

lauma = monta eläintä ryhmässä

pentu /poikanen = eläimen lapsi

kosteaa = vähän märkä

KALOJA

Suomen vesissä elää paljon erilaisia kalalajeja. Tavallisia ruokakaloja ovat esimerkiksi ahven, hauki, silakka, kuha, siika ja lohi.

Ahven on maukas kala. Se on Suomen yleisin kala ja myös Suomen kansalliskala. Se on noin 15-30 cm pitkä ja painaa noin 50-350 g. Ahven elää koko Suomessa järvissä, joissa, lammissa ja Itämeressä.

Siika elää koko Suomessa järvissä, joissa ja merialueilla. Suomessa on monta erilaista siikaa. Esim. vaellussiika kasvaa nopeasti. Se on 7-vuotiaana noin 50 cm pitkä ja painaa 1 kg. Lapin järvien siika kasvaa hitaasti. Kun siika on 6-vuotias se on noin 15 cm pitkä ja painaa vain 30 g. Siika on myös hyvä ruokakala.

Lohi elää Suomessa Itämeressä sekä Tornio-, Simo-, Näätämö- ja Tenojoessa. Sen koko on noin 60-110 cm ja 3-20 kg. Suomessa lohta on nykyisin vähän ja siksi kaupat ja torit myyvät tavallisesti norjalaista lohta. Lohi on hyvä ruokakala. Sitä voi paistaa, keittää ja suolata. Lohessa on myös D-vitamiinia.

Kuha on petokala, joka elää Itä-, Keski- ja Etelä-Suomen järvissä sekä Itämeressä. Sen pituus on noin 30-60 cm ja paino noin 0,4-2,5 kiloa. Kuha on herkullinen ruokakala, ja sitä voi ostaa myös kaupasta ja torilta.

Hauki viihtyy Suomen sisävesissä, eli järvissä ja joissa sekä rannikkoalueilla meressä. Se on 40-120 cm pitkä ja se voi 0,5 – 15kg. Hauki on petokala, eli sen ruokaa ovat toiset kalat.

Silakka elää Itämeressä. Silakka on tavallisesti 14–18 cm pitkä, joskus jopa 30–35 cm. Normaalkokoinen silakka painaa 30–100 grammaa. Suomen suurin silakka on vuodelta 1997 ja se painoi 1 100 g. Silakkaa voi onkia erityisesti keväällä esimerkiksi Helsingissä meren rannalla. Se on halpa ruokakala. Monet kaupat ja torit myyvät silakkaa.

KASVEJA JA KUKKIA

Kesällä Suomen luonto on todella värikäs. Metsässä, pellolla ja monen talon pihalla kasvaa paljon erilaisia kasveja ja kukkia.

Kuva: Pixabay

Kielo on Suomen kansalliskukka. Se kukkii touko- kesäkuussa. Kielossa on valkoiset pienet kukat. Ne tuoksuvat hyvälle. Kielo on myrkyllinen kukka.

© Satu Matikka

Päivänkakkara kukkii ennen juhannusta ja se kasvaa 20 – 60 cm korkeaksi.

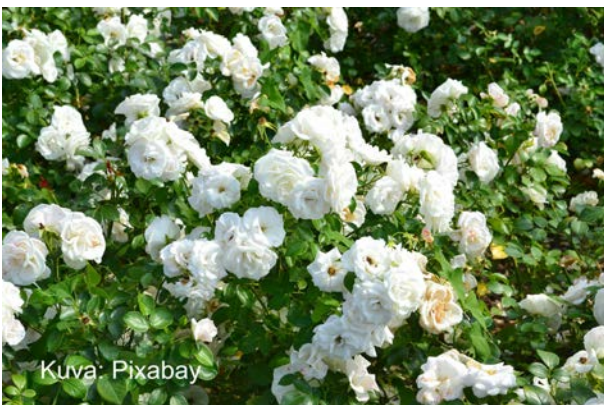
Kuva: Pixabay

Voikukka on tavallinen kukka luonnossa ja pihalla. Voikukan lehtiä voi laittaa salaattiin tai keittoon. Voikukassa on paljon C- ja A-vitamiinia sekä rautaa ja kalsiumia.

Kuva: Pixabay

Nokkonen kasvaa melkein koko Suomessa. Lapissa se ei kasva. Nokkonen on myös terveellistä ruokaa. Siitä voi valmistaa esimerkiksi keittoa. Nokkosessa on paljon C-vitamiinia, rautaa, kalsiumia ja magnesiumia. Jos poimit nokkosia, laita käsineet käteen, koska nokkonen polttaa paljasta ihoa.

Kuva: Pixabay

Pensasruusu kasvaa monessa puistossa ja pihassa. Pensas on tavallisesti noin 2 m korkea. Pensasruusussa voi olla punaiset, valkoiset tai keltaiset kukat. Ruusunmarjoissa on paljon C-vitamiinia.

PUITA

Suomen luonnossa on havupuita ja lehtipuita. Havupuussa on neulasia ja käpyjä. Esimerkiksi kuusi ja mänty ovat havupuita. Lehtipuussa kasvaa lehtiä. Esimerkiksi koivu ja vaahtera ovat lehtipuita.

Kuva: Satu Matikka

Kuusi

Kuva: Satu Matikka

Joulukuusi

© Satu Matikka

Kuusen oksa

Kuva: Pixabay

Kuusen käpy

Kuusi on korkea puu. Sen korkeus on yleensä 20 -60 m. Jouluna suomalaiset ostavat torilta pienen kuusen ja tuovat sen kotiin. Kotona he koristelevat kuusen ja laittavat kuuseen kynttilät. Joulukuusi on vain noin 2 m.

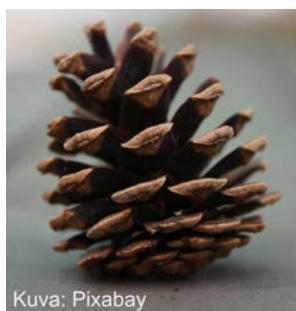

© Satu Matikka

Männyn oksa

Mänty on usein pienempi puu kuin kuusi. Sen korkeus on noin 15-30 m.

Sanat "honka" ja "petäjä" tarkoittavat samaa kuin mänty.

Kuva: Pixabay

Männyn käpy

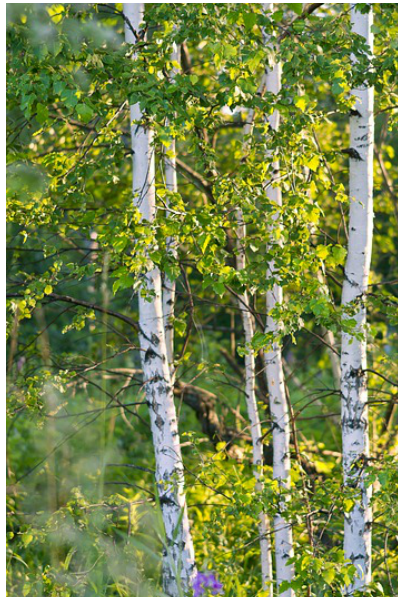
© Satu Matikka

Mänty

Kuva: Pixabay

Vihta

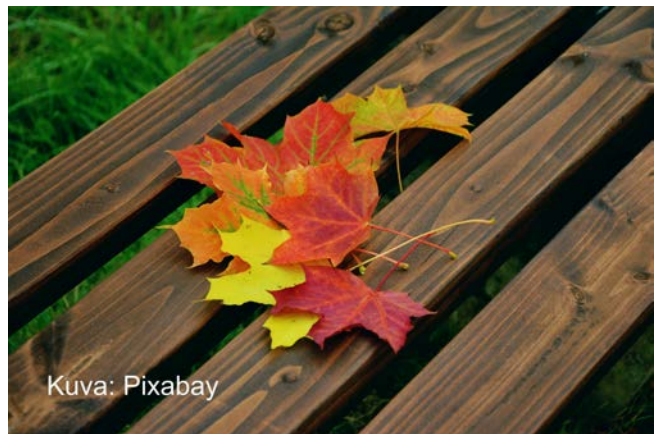
Kuva: Pixabay

Koivu on yleinen lehtipuu. Suomessa kasvaa monta erilaista koivua. Esimerkiksi tunturikoivu kasvaa vain Lapissa. Suomalaiset valmistavat koivusta usein vihdan.

Kuva: Pixabay

Vaahteran kesäväri

Kuva: Pixabay

Vaahteran syksyväri

Vaahtera on noin 10-20 m korkea puu. Lapissa ei ole vaahterapuita. Syksyllä tämän puun lehdet ovat punaiset ja keltaiset.

Tiedätkö, minkä maan lipussa on vaahteranlehti?

Sanasto:

pelto = maa, jossa kasvaa esimerkiksi viljaa (ruis, vehnä...)

värikäs = paljon värejä

juhannus = keskikesän juhla

vihta = monta pientä koivunokkaa yhdessä (käytämme saunassa)

MARJOJA

Metsässä kasvaa paljon marjoja, joita voi poimia ja syödä. Yleisiä marjoja ovat esimerkiksi mustikka, puolukka ja karpalo. Marjoissa on paljon vitamiineja. Kaupat ja torit myyvät myös marjoja.

Mustikka on pieni tummansininen marja. Mustikkaa voi poimia tavallisesti heinäkuun lopussa.

Puolukka on pieni punainen marja. Se on hapan eli karvas tai kitkerä. Puolukkaa voi poimia syksyllä, syys- ja lokakuussa.

Lakka kasvaa suolla. Suo on märkä ja pehmeä maa metsän lähellä. Lakka on hyvänmakuinen keltainen marja. Lakkaa voi poimia heinäkuun puolivälistä elokuun alkuun.

Lakalla on myös kaksi muuta nimeä, "suomuurain" ja "hilla".

Kuva: Pixabay

Karpalo on myös punainen hapan marja, mutta se on isompi kuin puolukka. Karpaloa voi poimia myöhään syksyllä ja keväällä, kun lumi sulaa.

SIENIÄ

Suomen metsissä kasvaa paljon herkullisia ruokasieniä, mutta myös myrkyllisiä sieniä. Ruokasienet ovat terveellisiä. Niistä voi valmistaa esimerkiksi keittoa, kastiketta ja piirakkaa. Esimerkiksi tatit, kantarelli ja suppilovahvero ovat hyviä ruokasieniä. Nämä sienet voi paistaa paistinpannalla ja syödä. Sieniä voi myös kuivata ja pakastaa. Joskus sienet täytyy ryöpätä. Se tarkoittaa, että ne täytyy ensin keittää ja sitten valmistaa ruoaksi. Me sanomme, että nämä sienet ovat suolasieniä. Tavallisesti me säilömmme nämä sienet suolan kanssa. Talvella suolasienistä on kiva tehdä vaikka sienisalaattia. Esimerkiksi haaparusku ja karvalaukku ovat hyviä suolasieniä.

Poimi vain sieniä, jotka sinä tunnet!

Ryöpätä tarkoittaa sitä, että keitämme sieniä ennen kuin valmistamme niistä ruokaa tai suolaamme ne. Tavallisesti noin 10 minuuttia riittää.

Kuva: Pixabay

Kantarelli on monen suomalaisen herkku. Se on keltainen sieni ja siksi se on helppo tunnistaa. Kantarelli kasvaa koko Suomessa. Kantarellin toinen nimi on "keltavahvero".

Kuva: Jouko Rikkinen, laji.fi
CC-BY-4.0

Karvarousku (karvalaukku) on helppo tunnistaa. Sen lakki on vaaleanpunainen ja siinä on pehmeää "karvaa". Karvarouskua voi poimia syyskuussa. Muista ryöpätä!

Kuva: Pixabay

Herkkutatti on hieno sieni. Herkkutatilla on paksu jalka ja iso lakki. Se on yleinen sieni Etelä- ja Keski-Suomessa.

Marja Härkönen, laji.fi
CC-BY-4.0

Suppilovahvero on erinomainen ruokasieni. Se kasvaa usein isossa ryhmässä kosteassa paikassa. suppilovahveroa voi poimia vielä myöhään syksyllä.

Kuva: Jouko Rikkinen, laji.fi
CC-BY-4.0

Haaparusku on hyvä suolasieni. Sen lakki on harmaa ja violetti. Sitä voi poimia heinäkuun lopusta marraskuuhun asti. Haaparusku on kauppasieni, eli sitä voi ostaa kaupasta ja torilta.

MYRKKYSIENET OVAT VAARALLISIA IHMISEN TERVEYDELLE. ESIMERKIKSI PUNAKÄRPÄSSIENI JA VALKOKÄRPÄSSIENI OVAT MYRKKYSIENIÄ.

Älä koskaan syö myrkkysientä!

Punakärpässieni on Suomen yleisin myrkkysieni. Sen lakki on punainen ja lakissa on valkoisia täpliä.

Valkokärpässieni on Suomen myrkyllisin sieni. Se on kokonaan valkoinen. Valkokärpässieni kasvaa elo-syyskuussa. Tämän sienen myrkky on niin vahvaa, että se voi tappaa ihmisen.

JOKAMIEHENOIKEUDET SUOMESSA

Jokamiehenoikeudet tarkoittaa, että jokaisella ihmisellä on oikeus liikkua luonnossa. Jokamiehenoikeudet kertoo, mitä sinä saat tehdä luonnossa ja mikä on kielletty (ei saa tehdä).

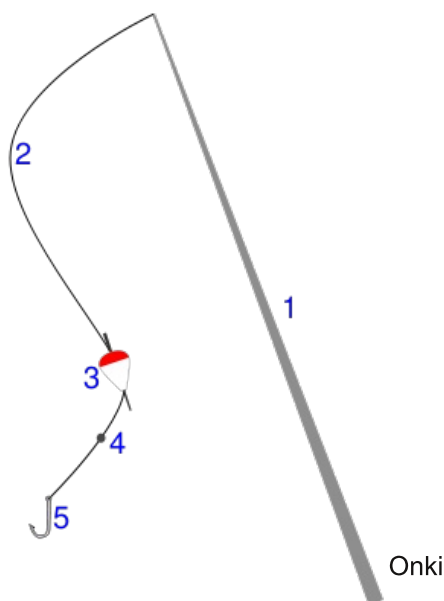
Tässä on muutama esimerkki:

Sinä saat:

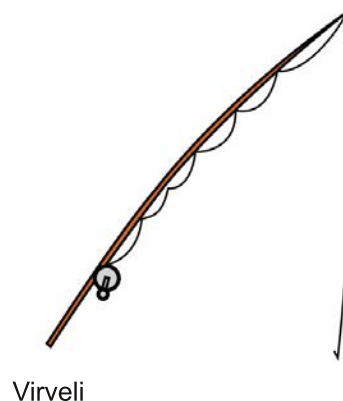
- kävellä, hiihtää ja pyöräillä esimerkiksi metsässä
- uida ja ottaa aurinkoa rannalla
- veneillä ja kulkea jäällä
- kalastaa ja pilkkiä
- yöpyä teltassa lyhyen ajan
- poimia marjoja ja sieniä

Sinä et saa:

- kulkea toisen ihmisen pihalla tai pellolla, jossa kasvaa viljaa
- kaataa tai vahingoittaa puuta, joka kasvaa
- ottaa maasta kuivaa puuta
- tehdä avotulta toisen ihmisen maalle (esimerkiksi nuotio)
- häiritä eläimiä etkä muita ihmisiä
- kalastaa ja metsästää ilman lupaa
- heittää roskia luontoon

Onkivapa
1=Vapa
2=Siima
3=Koho
4=Paino
5=Koukku

By User:Tomia - Oma teos, CC BY 2.5,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1058362>

Suomessa kaikki ihmiset saavat onkia mato-ongella ja pilkkiä. Se ei maksa mitään. Jos olet yli 18 -vuotias ja alle 65-vuotias ja haluat kalastaa esimerkiksi virvelillä, sinun täytyy ostaa kalastuslupa ja maksaa kalastonhoito-maksu. Luvan voi ostaa netistä ja esimerkiksi R-kioskilta.

Katso lisää: <http://kalastusluvut.kalapaikka.net/tarvittavat-kalastusluvut>

Syksyllä jotkut ihmiset harrastavat metsästystä. Kaikkia eläimiä ei saa metsästä. Metsästä voi vain silloin, kun on metsästysaika. Eläimillä on erilaisia metsästysaikoja. Esimerkiksi sorsia saa metsästä silloin, kun on sorsastuskausi ja hirviä, kun on hirvenmetsästysaika.

Metsästää saa vain henkilö, jolla on siihen lupa.

Katso lisää: <http://www.eraluvat.fi/metsastys.html>

Nuotio